

L'expressió associativa de la societat civil de la comarca del Pla d'Urgell, de finals del segle XIX al segle XXI (segona part)

Pere Solà i Gussinyer

Universitat Autònoma de Barcelona

Reprenç aquí, gràcies a la benvolença dels editors de Mascançà, l'article sobre la història associativa al Pla d'Urgell (2019). En aquesta segona part de 2020 se segueix exposant el desenvolupament temàtic i cronològic d'entitats de la comarca.

Degut a l'extensió de l'article, deixem per a una tercera part l'exposició de les entitats de Vila-sana i Vilanova de Bellpuig, així com la contextualització, la interpretació del conjunt de dades associatives (que marca, precisament, la originalitat del desplegament associatiu de la comarca), així com la indicació de fonts i bibliografia.

Recordeu que el nom de les associacions normalment es reproduïx en l'idioma de la font documental d'on es treu, i que el signe gràfic de creu indica començament o extinció de l'entitat. Pensem també que el llistat se centra en entitats "voluntàries" i, per tant, no inclou corporacions oficials, molt importants a l'època franquista, com les Cambres Agràries.

Golmés

Golmers (degradació, sembla, de "Colomers") és un poble relativament enlairat (cota 276 sobre el nivell del mar), pròxim a Mollerussa. Va pertànyer a la Lleida musulmana. El 1204, Bernat d'Anglesola i la seva esposa Sança li atorgaren una carta de població. Va ser l'any 1863 quan Golmés va beneficiar-se, en 800 jornals de terra, del primer reg provisional (canal d'Urgell). A més de les entitats ressenyades, alguna encara existent, la web municipal (2016) consignava com a "associacions", malgrat no ser-ho pròpiament, un grup de Càritas diocesana o la revista *Esclat*, presidida per Rosa Escoté. Amb 1.155 habitants el 1900, en tenia 1.407 el 1930 i 1.560 el 2006.

Partits polítics

- Bloc Obrer i Camperol/+1932-05-10.../ Mola/ AHLL LRAA

Socors mutus, germandats, mutualisme escolar

- Hermandad Cristiana/ +1905-08-02.../AHLL LRAA
- Mutualidad Escolar Germanor/ +1920-03-05.../AHLL LRAA
- Mutualidad Escolar Recuerdo Infancia/+1920-03-24.../ Escola de nens/ AHLL LRAA

Cooperació

- Cooperativa Golmense / + 1903 ...1916 .../ IRSEA (1917)

Organitzacions agrícoles

- Unión Agraria. Sindicato de Campesinos/ +1933-02-14... /"Profesional obrera" (sic!)/ AHLL LRAA: Unió Agrària, Sindicat de Camperols / amb 60 membres / + 1933/03/02.../ BOGC, n. 212(1934)

"Pares de família"

- Associació de Pares de Família de Golmés / + 1988/03/02.../ GCDJ, 1024

AMPAs

- Associació de Pares d'Alumnes del Col·legi Públic Francesc Arenes / + 1980/10/17- 2016.../ GCDJ, 385

Associacions de gent gran

- L'Esplai del Jubilat / + 1983/10/18-2016.../ GCDJ, 565 /2016, la web municipal parla d'una associació de Jubilats

Entitats culturals. Ateneus

- Associació Cultural i Recreativa del Casal de Golmés / + 1988/07/25.../ GCDJ, 1082
- L'Esclat Associació Cultural de Golmés / + 1990/03/09-2016?.../ GCDJ, 1237 / la web municipal 2016 esmenta una "Associació Cultural Ateneu Golmesenc"...

¹ El "jornal" ve a ser "l'extensió de terra que es podia treballar en un dia. La seva extensió depèn del tipus d'agent treballador (persona, mul, parella de bous, cavall, etc.), del tipus de lloc (camp, de blat, prat, vinya) i de la classe d'activitat a realitzar-hi (llaurar, sembrar, segar, dallar herba, veremar, plantar ceps...)". Enciclopèdia.cat. Barcelona: Grup Enciclopèdia Catalana (2014).

Entitats de gènere

- Associació de Dones l'Argelaga/... 2016.../ web municipal

Esports

- Atlètic Club Golmés/+1929-10-14.../AHLL LRAA. Una altra font: i un altre nom: FC Golmés Golmés/1929/Torreadella,2012
- Associació Esportiva de Golmés /... 2016.../ web municipal

Penyes esportives

- Penya Barcelonista Golmés /... 2016.../ web municipal

Arts escèniques

- Grupo Escénico Teatre Nostre / + 1970/11/13.../ GCDJ, 114

Música, cant coral

- Orfeó Golmesenc / + 1986/05/26- 2016.../ GCDJ, 829, Web Municipal, 2016

Protecció de persones, animals o plantes. Ecologisme

- Agrupació de Defensa Vegetal de Golmès / + 1990/04/27.../ GCDJ, 1245

Ivars d'Urgell

Ivars, "terra d'aigua" en àrab! Amb 928 el 1900 i 1812 habitants el 1930, disposava el 1935, segons l'anuari Bailly Baillièrè, de 4 cafès,1 taverna i 2 cinematògrafs. Entre els cinquanta i els setanta superà els dos mil habitants (dades I.N.E.).

Des que tornà a mans cristianes fins al cap del segle XVIII, Ivars d'Urgell depengué territorialment i jurisdiccionalment dels canonges de la Seu d'Urgell. El poblet de Vallverd, que forma part d'aquest municipi, comptava, segons una web municipal (2016) amb quatre entitats, *Associació Cultural Recreativa Sant Miquel Arcàngel, Club de Bitlles Vallverd d'Urgell, Collverd i A. Jovent de Vallverd.*

Entitats esportives

- Futbol Club/+1929-12-14.../Carretera, 1 /AHLL LRAA/ Torreadella, 2012/ a relacionar amb:
- CD Ivars Ivars/1934-1935.../Torreadella,2012: Club de Futbol / AGE (Bailly...),1935,III
- F.C. Ibars / c. Padre Rodés, 7/ Directius: José Vallverdú (1940) / + 1940/02/01.../ Libro Registro Asoc. 1963/AHL / 53

Iniciatives confessionals

- Escola Parroquial / N'era director el 1935 Mossèn Pere Codern /...1935 .../ AGE (Bailly...),1935,III

Associacions de veïns

- Amics de l'Horta d'Ivars / + 1986/12/18.../ GCDJ, 877

- Associació de Veïns i Propietaris Casc Antic del Municipi / + 1996/10/03.../ GCDJ, 2050

Mutualisme escolar

- Mutua Escolar Nuestra Señora la Huerta/ +1917-12-11.../ ref. regl./ +1917-07-25.../ Esc. de nens/ AHLL LRAA
- Mutua Escolar Infancia Previsora/+1922/11/08.../ Escola de nens/ AHLL LRAA/ Vallverd d'Urgell

Socors mutus

- La Unión Agrícola /Socors Mutus/+1904-10-14.../ Bassa 4/ AHLL LRAA (Vallverd)
- La Aurora/ Socors mutus/1908-06-02-1918.../ 22-03-1918 ref. regl./+Pont/AHLL LRAA/ a relacionar amb:
- La Aurora/ Socors Mutus /...1935 .../ AGE (Bailly...),1935,III
- Santa Creu/ Socors Mutus /...1935 .../ AGE (Bailly...),1935,III /Segarra, 1986:251
- Socorros Mutuos La Libertad/ +1937/07/01.../ J. Maurin, 41/AHLL LRAA
- La Agrícola/ Socors mutus/1904-01-15 ...1916.../ c. Vell 10/ AHLL LRAA i IRSEA(1917). a relacionar amb :

Organitzacions agrícoles

- La Unión Agrícola/+1904-10-14...1916.../ Balsa 4/AHLL LRAA i IRSEA(1917) / Vallverd
- Sindicat Agrícola i Caixa Rural/ disposava de cinematògraf el 1935 / + 1915/05/19-1935-2016 .../ AGE (Bailly...),1935,III IRSEA (1917) / el 2016, la cooperativa comptava amb "2.600 socis actius en les principals seccions productives, i 1.300 socis col·laboradors en l'àmbit de biomassa, subministres o la secció de crèdit", en total 4.000 famílies, no només del Pla d'Urgell, segons fonts de la *Federació de Cooperatives Agràries de Catalunya.*
- La web de l'entitat, 2016, destaca que la seva fundació el 1915 seguia

" l'experiència de la Conca de Barberà on s'havien viscut circumstàncies econòmiques molt difícils com a conseqüència de la fil·loxera. Crida l'atenció que en els documents de l'època es destaquí el paper de la Caixa Rural, tant en els resultats aconseguits, més de 70.000 pessetes de l'època, com en la seva participació en el desenvolupament i el foment de l'activitat agrària. L'objectiu inicial d'aquest Sindicat Agrícola fou la comercialització de l'alfals, que posteriorment es va ampliar a l'oliva i l'ametlla, adaptant-se sempre als canvis que en el transcurs dels anys han anat produint-se en el sector. La construcció del Canal d'Urgell, en la segona meitat del segle XIX, va transformar aquestes terres de secà en fèrtils regadius; els nous conreus de panís i cereal de reg van propiciar nous canvis d'orientació i serveis de la Cooperativa. La ramaderia va aparèixer amb força dins la comarca, especialment l'avicultura, i la producció porcina".

Cooperativa d'Ivars, foto de juny 2019: <https://www.territoris.cat/articulo/pla-d39-urgell/cooperativa-divars-incrementa-considerablement-vendes-caps-bovi/20190617140845057504.html>

Sindicalisme

- Federación Obrera Agricultores/ +1924-08-16.../c. de Dalt 6/AHLL LRAA
- Sindicato de Trabajadores/ +1931/09/18.../Rodes, 2/AHLL LRAA
- Sindicato Campesino Unión Agraria de/+1933/02/01.../Rodes, 2/ AHLL LRAA

Gestió de l'aigua

- Sindicat de Regs del Canal d'Urgell /...1935 .../ AGE (Bailly...),1935,III

Centres polítics

- Foment Agrícola Autonomista/ política/ +1908-04-02.../ Pont/AHLL LRAA
- Centre Republicà Català de /+1931/06/05.../ c. Major 93/ AHLL LRAA, Vallverd d'Urgell
- Centro dels Comunistes / +1933/02/26.../ Pere Segarra. op, cit.: Partit Comunista a Ivars:140, 145, Inauguració ... "Portem 22 mesos de República..."
- Bloque Obrero y Campesino/ +1931/08/25.../ c. Font 2/ AHLL LRAA
- Centro Republicano de /+1932/05/18.../AHLL LRAA/ vegeu:
- Centre Republicà /...1935 .../ AGE (Bailly...), 1935, III
- Juventud Autonomista Republicana/ +1934/01/09.../ Plaça de la República, 18/ AHLL LRAA
- Centre Republicà Radical/ +1935/05/04.../AHLL LRAA (Vallverd)
- POUM. Comarcal de la Fuliola /...1936/03/15.../ C.Mir,1985: 463
- Acció Catalana/ +1937/05/27.../ c. Major /AHLL LRAA, Vallverd d'Urgell
- Esquerra Republicana/ +1937/06/14.../ c. Major 93/ AHLL LRAA, Vallverd d'Urgell

Propietaris

- Propiedad / + 1909/10/06.../ IRSEA(1917)

Associacions de dones

- Associació de Dones L'Estany,d'Ivars d'Urgell i Vallverd / + 1997/12/19.../ GCDJ, 2204

Pares i mares d'alumnes

- Associació de Pares d'Alumnes del Centre Escolar d'Ivars d'Urgell / + 1983/07/05.../ GCDJ, 550
- Associació de Pares d'Alumnes del Col.legi Públic Verge del Roser / + 1984/10/22.../ GCDJ, 665
- Associació de Pares d'Alumnes del Col.legi Públic d'Ivars d'Urgell i Barbens / + 1979/05/14.../ GCDJ, 300

Animació lúdico/pedagògica

- Grup de Joves Vallverd / + 1985/07/22-2016.../ GCDJ, 754/ web municipal 2016

Casinos, centres d'esbarjo

- Sociedad Recreativa "La Colmena Oro"/+1920-01-30.../c. Vell 1, 1r/ AHLL LRAA
- Flor del Día/+1920-11-30.../ c. de l'Ermida 69/ AHLL LRAA
- La Unión/+1921-01-15.../Carretera 22/ AHLL LRAA
- Casino Independiente/ +1921/05/17-1935.../ Ravall Vell 50 /esbarjo/ AHLL LRAA: Casino Independent/ disposa de cinematògraf segons AGE (Bailly...),1935, III
- La Amistad/ +1932/09/28.../Major 4/ AHLL LRAA (Vallverd)
- La Ibarensa/ +1934/09/21.../AHLL LRAA
- Associació Lúdica L'Espill / + 1999/06/10.../ GCDJ, 2433

Associacions de gent gran

- Llar del Pensionista / + 1981/11/30.../ GCDJ, 454
- Grup de Jubilats Vallverd / + 1985/07/12.../ GCDJ, 738

Entitats culturals. Ateneus

- Centre Cultural/ +1932/03/11-1935.../ Plaça Homenatge Vellea/ AHLL LRAA i AGE (Bailly...),1935, III
- Ateneu d'Ivars/ ... 1938.../ El Manuscrit de Pere Segarra, 1986; 255, 318, 329
- (Vallverd) Asociación Cultural Recreativa de los Vecinos de Vallverd de Urgel (sic) / + 1974/12/ 14-2016.../ AHLL,G.C.A. 13 G/ Web municipal de Puigverd, 2016.
- Sant Miquel Arcàngel / + 1981/10/14.../ GCDJ, 447
- Associació Cultural Amics de L'Estany d'Ivars d'Urgell / + 1993/07/27.../ GCDJ, 1652
- Associació Cultural Centre Cultural i d'Esbarjo / + 1993/11/24.../ GCDJ, 1672

Grups sardanistes

- Agrupació Sardanista del Club Joventut Recull / + 1986/02/12.../ GCDJ, 807

Associacions teatrals i artístiques en general

- La Sucrea Teatre / + 1988/05/31.../ GCDJ, 1070
- Amics de les Belles Arts d'Ivars d'Urgell / + 1986/11/19.../ GCDJ, 868

Música, cant coral

- Associació Cantaires de Vallverd / + 1990/11/26.../ GCDJ, 1317
- Associació Cultural Musiconova d'Ivars d'Urgell / + 1998/09/10.../ GCDJ, 2308

Linyola

Linyola - nom que deu tenir a veure amb el conreu del lli- és una vila situada damunt d'un promontori des del qual es pot veure una part de la Plana d'Urgell. Segurament la van poblar primer ilergetes i després romans. En temps de Ismail Ibn Musa, el 882, va ser capital d'un districte lleidatà de nom Mascançà, aleshores de secà, que correspon a part de les actuals comarques del Pla d'Urgell, però també Urgell, Segrià i Noguera.

El 1864 el seu terme el regava l'aigua del Canal d'Urgell, fet que te a veure amb la seva prosperitat econòmica posterior i, lògicament, amb l'increment del nombre d'habitants: el 1935 tenia 2.051 habitants. A la localitat, l'anuari Bailly ens parla de tres cafès i una taverna, en plena segona República. A 12 Km de Balaguer i 32 de Lleida. Amb més de 2.500 habitants el 2006, la població comptava deu anys després, segons la web municipal, amb 22 grups organitzats, la qual cosa indica una molt bona "oportunitat associativo-cultural".

Com podem veure a la relació que segueix, Linyola compta amb una entitat de referència comarcal, la centenària cooperativa, per bé que hi hagi confusió al respecte atès que la propi web oficial de l' entitat ofereix una notícia equivocada al respecte², dient erròniament, bo i ignorant que "el nom no fa la cosa", que la "Cooperativa del Camp de Linyola va néixer el 23 de novembre de 1943".

El 2016 l'aleshores presidenta del Parlament Carme Forcadell presidí els actes del centenari de l'entitat, la qual servava al centre del municipi oficines i botiga. La centenària cooperativa tenia més de 360 socis i un miler de col·laboradors i mostrava proclivitat a assumir el "repte de continuar creixent, encara que fora

del nucli urbà del municipi", motiu pel qual l'entitat havia adquirit prop de dues hectàrees de terreny en una zona pròxima a la carretera de Belcaire, "on la cooperativa ja compta amb diversos magatzems, amb l'objectiu de concentrar-hi tota l'activitat industrial. Així, es construirà una nau d'uns 3.000 metres quadrats".³

De l'entitat, que operava a la zona susceptible de ser regada del Canal d'Urgell, la mateixa font afegeix que

*"el bon funcionament de l'entitat va permetre, el 1969, absorbir la fins llavors Cooperativa Avícola Ramadera, creada només tres anys abans (...). El 1972 la cooperativa abandona l'edifici del sindicat agrícola, on fins llavors s'havia mantingut en règim de lloguer, per a passar a edificar els primers magatzems d'emmagatzematge d'adobs i de fabricació de pinsos [bo i] traslladant-hi les oficines(...). Actualment la Cooperativa integra un total de 350 socis entre persones físiques i jurídiques, i engloba una superfície d'aproximadament 2500 hectàrees de terrenys cultivables, que es situen dins el terme de Linyola i termes veïns, El Poal, Vila-sana, Belcaire, Vallfogona, Penelles i Els Arcs. L'activitat agrària es basa principalment en els cultius de cereal d'hivern i de primavera, blat, ordi i panís. La cooperativa forma part del grup Actel, on es destinen les produccions de farratges i fruita. A nivell ramader, el servei veterinari, la fabricació de pinsos, Unifeed i la comercialització d'animals són les activitats referents. A més també es forma part de la cooperativa de segon grau Cotecnica de Bellpuig"*⁴.

L'entitat es va fusionar amb Pinsos Urgell, entitat creada el 2004 i "participada" per la Cooperativa de Linyola, la Cooperativa de Bellvís i la Cooperativa Agro-Ramadera de Sort, sumant tot plegat 700 socis i ingressos previsibles per valor de 20 milions⁵.

Acabada la guerra civil, la proporció de membres de Falange a Linyola era prou alta, amb un gruix de 139 afiliats per a un cens que no arribava als dos milers d'habitants (Gelonch Solé, 2010). Darbra i Palou, Montserrat/Mas i Mas Josep M.(2007). Història gràfica de Linyola... (vegeu bibliografia final) mostren de forma ben gràfica, valgui la redundància, el pes de les ideologies conservadores i fins i tot totalitàries a la vila al segle XX. Linyola va disposar de grup de Sometent (1918). Com hem dit, el Falangisme feixista va tenir un pes molt gran acabada la guerra (Campaments de la OJE, Organización Juvenil Española, 1958-1959 p. 419). La obertura a formes liberals de pensar i viure, però, era imparabile, tot i que

² <http://www.cooplinyola.com/index.php/la-cooperativa/historia>. Dades no actualitzades, de 2014.

³ J. Gómez (2016). "La Cooperativa de Linyola compleix 100 anys i inverteix prop d'un milió en la seua ampliació", Segre, 28/11/ 2016.

⁴ <http://www.cooplinyola.com/index.php/la-cooperativa/historia>, 2014.

⁵ Laura Biela (2015). "Fusió cooperativista". *El Periódico*, Lleida, 23/7/2015, per tal de fer més eficient la "fabricació de pinsos compostos per a l'alimentació animal i als serveis propis d'una cooperativa agro-ramadera".

perseguida per l'estat totalitari. Darbra/Palou (p. 409) es refereixen a l'*Orquestra Amigos del Jazz*, 1943/1944 que van interpretar a Andorra l'Himne de Riego a un ball, cosa que els va valdre un empresonament. Ja més endavant, als anys seixanta del segle XX, regnaren *Los Telstar*, futur grup *Los Escorpiones* (c. 1962-1965), els quals "van estendre el seu radi a poblacions com Guissona, Balaguer, Cervera, Mollerussa, Lleida així com a Rauric, Tarragona" [p. 410-411].

La mateixa font informa que el preu de llurs concerts oscil·lava entre les 2.000 i 3.500 ptes. L'ur material instrumental (d'un cost de 350.000 pessetes) en dissoldre's el grup, va ser adquirit per un grup de la Fuliola. Van compartir, un cop, escenari i conjunt instrumental amb Guillem d'Efak i Guillermina Motta. Darbra/Mas esmenten diverses sales de cinema com el Cine Español 1945/Cine "Mingo", 1946-1950 i el Cine Planell 1965.

No es pot oblidar en cap moment que durant el franquisme les entitats mutuels i d'economia social a tot l'estat van estar molt mediatitzades per estructures oficials uniformes controlades per la burocràcia del "Movimiento", des de les "Cooperativas del Campo" a les Càmares Agràries⁶. El 1994 la Cambra Local Agrària va fer encara cessió de competències (28 de febrer) com el vedat de Caça, a les dues Col·lectivitats de Regants, la núm. 5 i la núm. 20 de la localitat⁷.

L'evolució de l'Ateneu local, el Centre Cultural l'Ateneu de Linyola, amb edifici construït el 1932, il·lustra abastament el destí de molt de l'associacionisme popular de les primeres dècades del segle passat a l'era de les transformacions neoliberals actuals. L'entitat ha estat objecte d'un estudi recent⁸, que explica el paper de pal de paller del *Sindicat Agrícola* i de l'Ateneu de Linyola a les primeres dècades del segle XX.

Des de 1931 el sector dretà de la població rumiava construir un cafè ball modern. Fou així com un magnífic edifici, modern, higiènic [amb un cafè ampli, sala de reunions i local per fer-hi ball, cinema, teatre, espectacles i una gran Terrassa/ a la gran plaça Planell] va ser inaugurat el 27 de març de 1932. La sala de ball rectangular, de 27 per 15 metres, amb dues files de 16 llotges cadascuna, a 1,20 m. d'alçada, feia patxoca. Hi cabien de 500 a 700 persones. Els estatuts de la nova entitat van ser "aprovats" pel govern civil el 20 de maig de 1932. Els socis van fer aportacions inicials i d'altres després, entre 1932 i 1936.

La mateixa font especifica que l'11 de juny de

1936 el president i el secretari van pagar el solar del Planell. El 22 de juny de 1936 l'entitat emeté 670 títols d'obligacions de 50 pessetes (33.500 ptes.) a amortitzar en 10 anys a un interès del 6% i 721 títols d'aportacions a 50 pessetes, títols a amortitzar a partir del juny de 1948 i durant 20 anys a un interès del 6% (36.050 pessetes), i 721 títols d'aportacions a 30 pessetes, a amortitzar a partir de juny de 1968 durant deu anys al 6% d'interès. (21.630 pessetes). I per pagar les 91.180 pessetes i els seus interessos es responia amb una hipoteca feta sobre el local. Ja d'entrada, entre 1934 i 1936, es van pagar els interessos dels 670 títols.

Però no es comptava amb la Revolució! Ni amb la Contra-revolució! El fet és que, després del juliol d'aquell 1936, el Comitè antifeixista requisà l'Ateneu "per ser el local de dretes". I ja el 1939 es va formar la societat *La Victòria*, que gestionava la sala de ball requisada pels franquistes. (... "Per la Quaresma no es feia ball").

El 1965, un any després de l'aprovació de la llei franquista d'associacions, l'Ateneu de Linyola reformava estatuts, que foren, aquests sí, aprovats pel govern civil el 24 de juny de 1965. Les denominacions "d'accionistes i obligacionistes van desaparèixer i tots passaren a ser Socis Actius". Hi ha una continuïtat entre el local La Victòria de 1939 i l'Ateneu "es gastaren centenars de milers de pessetes en artistes i orquestres. La nostra Festa Major fou anomenada la Festa dels diners. Linyola visqué una època daurada". La pregunta que ho es formula és ¿perquè les Juntes de l'entitat no amortitzaren les 91.180 ptes. i els seus interessos?

Després de les primeres eleccions municipals, l'abril 1979 (ERC), esclatà el conflicte entre l'Ateneu i l'Ajuntament. Com que no s'havien amortitzat els diners, els descendents dels que aportaren capital eren els propietaris del cafè / ball de l'ateneu. Molts socis van ser expulsats per una argúcia administrativa després de l'assemblea del 13 de desembre de 1979, de forma que, segons la llei, l'Ateneu tornava a ser bàsicament de les famílies descendents dels primers associats. El conflicte quedava servit:

"Uns defensaven que l'Ateneu era una societat privada i tothom en podia ser soci pagant 30.000 pessetes d'entrada i les quotes fixades per la seva junta, i els altres afirmaven que el local havia de ser del poble... Les negociacions es trencaren amb la celebració de dos Carnivals (el municipal i el de l'Ateneu) ..."⁹

⁶ Cooperativa del Camp de Linyola, p. 155, p. 400 a : Darbra i Palou, Montserrat/Mas i Mas Josep M.(2007). Història gràfica de Linyola... (vegeu bibliografia final)

⁷ Joan Civit Esmatges: "Crònica de Linyola. Esdeveniments més importants del Segle XX". *Urtx*, 263-279, p. 274.

⁸ Mestre, Esteve (2018). "Ateneu [Linyola]. 1932-1979 i 1980-2018", *Barret Picat...*:45-47.

⁹ Mestre, Esteve (2018). "Ateneu [Linyola], art cit. Barret Picat...: 45-47.

El 1980 l'Ateneu feia uns nous estatuts i maldava per modernitzar edifici i ball, fer nous socis etc. I així va continuar la societat fins que el 2018 es va plantejar la dissolució de la Societat i venda del local, cosa "que hauran de decidir el seus socis". El novembre de 2018 121 socis de 172, "dels quals 91 van votar a favor de l'oferta consistorial, 21 van donar suport a la proposta dels supermercats Spar i 4 vots es van declinar per convertir-lo en un espai esportiu", van decidir en assemblea transferir la titularitat de l'Ateneu (uns 400 m²) a l'Ajuntament del municipi, per un import de 40.000 euros.¹⁰

Ateneu de Linyola (1932). Foto de @segre.com

Vet aquí alguns referents del desplegament associatiu de la localitat:

Esports

- FC Linyola/ 1924.../ Torredadella,2012 Linyola F.C. / +1929-06-26.../ c. Major 34/AHLL LRAA/ Futbol 425 i ss. CF Linyola 1920 / Xut d'honor,1933, per Ramona Gras Solsona, filla del sergent de la guàrdia civil, vegeu: Darbra/ Mas (2007), p. 426
- C.D. Urgell Centre /...1935 .../ AGE (Bailly...),1935,III
- Club Ciclista Linyola/ ...1985.../ "Ofrena floral del Club Ciclista Linyola a Sant Pere Claver a Verdú (26 de setembre). Un bon grup de socis d'aquesta entitat esportiva s'ha desplaçat a Verdú on va néixer el sant, per fer en el seu Santuari una ofrena floral. Hi ha hagut intercanvis d'obsequis: l'entitat de Linyola ha

lliurat un preciós pergami amb el seu escut i la de Verdú ha donat un artístic gerro de terrissa típic de la localitat"/ URTX: 263-279. Joan Civit Esmatges "Crònica de Linyola. Esdeveniments més importants del segle XX"

Penyes esportives

- Penya Barça de Linyola / + 1989/01/24.../ GCDJ, 1125 / Darbra/ Mas (2007), p. 541

Cooperativisme

- Cooperativa de Linyola: vegeu més avall Sindicat Agrícola i Caixa Rural (+1916).
- Cooperativa del Camp de Linyola /+ 23 de novembre de 1943.../ Mig segle després després té lloc la commemoració del 50è. aniversari de la fundació de la (el 18 de setembre): "ha resultat un esdeveniment molt atractiu: descobriment d'una plaça commemorativa, concurs de fotografia, dinar de germanor... i l'assistència de nombroses autoritats provincials, comarcals i locals. Com també la presència de la Sra.Marta Ferrusola". URTX: 263-279. Joan Civit "Crònica de Linyola...". La mateixa font informa que el 1994 l'antic Sindicat Agrícola va ser adquirit per l'Ajuntament: "Aquest immoble urbà pertanyia a la Cooperativa del Camp, però ara ha passat al municipi en realitzar-se una permuta amb la mencionada entitat d'una parcel·la de conreu a tocar del complex industrial que posseïx a la carretera de Bellcaire (4 de juny)".
- Cooperativa Avícola Ramadera (c. 1966) fa fusionar amb l'anterior el 1969
- CIPA/ Cooperativa Industrial i de Producció Auxiliar/ Cooperativa tèxtil, de producció/ +3 de juliol de 1968 -2010+ / amb edifici construït el 1975/ En un moment de la seva trajectòria, "aquesta Cooperativa és de pantalons. Els treballadors fan uns 700 pantalons diaris. La Cooperativa està formada per un mecànic, dues encarregades de cadena de confecció, dues ajudantes de les encarregades, una marcadora, una encarregada del repàs final i una encarregada que reparteix la feina, vuit repassadores, una dona de la neteja, un director tècnic i una administrativa (...) [Compta amb] 44 treballadores, (que) cobren 7000 ptes. a la setmana. Treballen per marques de Barcelona. Hi ha dues premses de vapor, 68 màquines de cosir i una taula de Tall. L'horari que fan es de les 5:45 a les 2." Aquesta cooperativa de producció hauria arribat a tenir més de seixanta treballadors, bàsicament dones¹¹.

¹⁰ Diari Segre, Lleida, 29/4/2019, informació on-line.

¹¹ Font: <http://historiaslocal.blogspot.com/2017/09/historia-de-linyola.html> (setembre de 2017, informació treta d'un treball escolar de sisè d' EGB, fet a Linyola (Lleida). El mossèn rector de parròquia Mn. Antoni Naudí Balcells, el 1968, hauria estat al darrera d'aquesta iniciativa de cooperativa tèxtil per tal de "proporcionar dignes mitjans de vida per moltes noies joves i grans, ja que així no els caldria anar a d'altres pobles". Membres de l'Obra Sindical (Movimiento) no hi haurien estat aliens, com tampoc l'advocat Puigpelat. L'edifici -una superfície de 1692 m² construït exprés- comprendria dues àrees de edificació connectades per una zona intermèdia amb moll de carrega i descarrega i vestuaris. S'hauria previst llar d'infants, infermeria i habitatge de bidell, tot plegat amb condicions lumíniques adequades i cercant "un alt clima de confort per al productor".

Mutualitats, Germandats

- Hermandad de San Antonio (Hermandad de Socorros Mútuos de Liñola)/...1900 .../ Sagarra/ Farrús (1999), reg. 1553 / a relacionar amb:
- Asociación de Socorros Mutuos de San José/+1909-02-07.../ Castell 5/ AHLL LRAA
- Mutua Escolar "San Juan Bautista"/+1915-10-19.../escuela nacional de nens/AHLL LRAA
- Mutua Escolar "La infancia mutual"/+1915-10-23.../escuela nacional de nenes/AHLL LRAA
- Mútua Escolar Petits Mutualistes/ +1915-04-20.../ Esc. Particular / AHLL LRAA
- Hermandad San Isidro Labrador/ +1926/12/02.../ Pons i Arola 27/ AHLL LRAA
- Agrupación "La Alianza"/+1928-06-11.../ Pons Arola 12/ AHLL LRAA. A relacionar amb:
- L'Aliança /...1935 .../ AGE (Bailly...),1935,III
- Hermandad Santa María y San Antonio/ +1930/12/12.../ AHLL LRAA/ "L'objecte de l'agrupació era bàsicament fomentar l'ajut mutu entre els afiliats, els quals, mitjançant el pagament d'una quota, tenien dret a un subsidi en cas de malaltia per fer front a les despeses més peremptòries". Urtx: 263-279. Joan Civit Esmatges "Crònica de Linyola. Esdeveniments més importants del segle XX"
- Hermandad José María San Sebastián/ +1932/04/06.../ Salmeron 20/ AHLL LRAA

Sindicats de camperols, organitzacions agrícoles

- Casino Agrícola / + 1906/02/19...1916 .../ IRSEA (1917)
- Sindicat Agrícola i Caixa Rural /+ 1916/06/12-1935.1939-2016.../ AGE (Bailly...),1935,III / IRSEA/ Libro Registro Asociac. 1963/ La darrera d'aquestes fonts es refereix a un "Sindicato Agrícola y Ateneo Plaza Villalonga...", mutualitat inscrita n data de 7 de juliol de 1939, presidida aleshores per Ramon Farreny.
- Sindicato de Campesinos Unión Agraria/1932/12/13/ c. Cervantes 4/AHLL LRAA/ Unió Agrària, Sindicat de Camperols / con 108 associats el 1934 / + 1932/12/13/ BOGC,n.212(1934)
- Associació de Cunicultors de L'Urgell / + 1991/02/11.../ GCDJ, 1340

Gestió de l'aigua

- Sindicat de Regs /...1935 .../ AGE (Bailly...),1935,III

Centres polítics

- Centre Català Republicà Socialista/ +1931-04-17.../José Pons Arola/ AHLL LRAA
- Centre Republicà de/ +1931/05/18.../ Major 40/ AHLL LRAA
- POUM. Comarcal de la Fuliola /...1936/03/15.../

C.Mir,1985:463

- Grup llibertari /...1936.../ Darbra/ Mas (2007)

Entitats de dones

- Associació de Dones ADOLI / + 1996/05/31.../ GCDJ, 2015

AMPAs

- Associació de Pares d'Alumnes del Col·legi Públic El Sitjar / + 1980/10/29.../ GCDJ, 387

Ens gestionant escoles privades

- Religioses de la Sagrada Família / +1923...1935 ...; 1968+/ AGE (Bailly...),1935,III / L'escuela, p. 447 i s. Darbra/ Mas (2007)
- Col·legi Josep Clua /...1935 .../ AGE (Bailly...),1935,III

Casinos, centres d'esbarjo

- La Espiga/ +1910-04-16.../ organitzava balls/ Planell 9/ AHLL LRAA i Mestre, Esteve . "Ateneu [Linyola]. 1932-1979 i 1980-2018": 45-47
- La Victoria / + 1939/07/07.../ Ramón Trepas / Libro Registro Asoc. 1963/AHL

Entitats de gent gran

- Llar del Jubilat de Linyola / + 1985/09/16.../ GCDJ, 758

Referències a entitats culturals i ateneus

- Centre Cultural /+1931/05/14.../Castell 3/ AHLL LRAA
- Ateneu/ Ateneu de Linyola/ +1932/05/20.../ Plaça Vilaplana 6/ / AHLL LRAA/ AGE (Bailly...),1935,III GCDJ/ Re-inscrit el 7 de febrer de 1966, segons el registre del GCDJ.
- Ateneu Cultural/ +1936-02-10.../ Linyola/ AHLL LRAA
- Associació Cultural Aloneril / + 1990/06/08.../ GCDJ, 1262 / Aquesta entitat ha editat la revista Barret Picat. Un dels impulsors de la revista va ser Jaume Balcells, al costat de Esteve Mestre, el 1979¹².

Música, cant coral

- Coral Flor de Lís Linyola / + 1990/07/20.../ GCDJ, 1277

Protecció de persones, animals o plantes. Ecologisme

- Agrupació de Defensa Vegetal Farratges de la Plana d'Urgell / + 1991/12/31.../ GCDJ, 1451

Altres

- La Legalidad/+1922-06-14.../Pons Arola/ AHLL LRAA

¹² https://www.territoris.cat/articulo/cultura/jaume-balcells-recull-15-anys-de-contes-a-la-revista-barret-picat/201304221_24416005773.html (2013)

Miralcamp

Agricultura centrada en el conreu de cereals i farratges. Ubicada al sud de la comarca, fregant les Garrigues. 577 habitants el 1877, i 1052 el 1930. En començar el segle XXI una web municipal indicava un total d'onze entitats -per a 1250 habitants-.

En constaven quinze, d'associacions, el 2016. A banda dels grups organitzats presentats a continuació, hi havia l'any 2000 el grup de la *Revista El Mirador*, dos grups de regants, la Col·lectivitat de Regants, n. 10 i la 13, un grup de Càritas, un altre de l'*Apostolat de l'Oració* i, finalment el de la *Associació d'Ajuda contra el Càncer*.

Esports

- FC Miralcamp/1919.../ Torredadella, 2012/ a relacionar amb:
- Centro Football Club/ +1920-08-04.../AHLL LRAA
- La Unión Sportiva, sociedad recreativa/ +1920-10-02.../AHLL LRAA

Penyes esportives

- Penya Barcelonista de Miralcamp / + 1989/10/18.../ GCDJ, 1203

Fundacions

- Fundació Pere Lladó /...1946 .../ AHLL SGC BAS 1.3 Llig. 65

Partits polítics

- Joventut d'Esquerra Republicana/+1933-02-27.../AHLL LRAA

Sindicalisme

- Sindicato de Obreros del Campo/ + 3 de juny de 1929...31/03/1931.../ AHLL LRAA
- Unión Agraria/ +1933-01-02.../ Professional obrera (sic!)/ AHLL LRAA

Organitzacions agrícoles¹³

- Sindicato Agrícola / + 1909/10/02/...1916/06/30.../ IRSEA 1917 /disposà d'un local social, fet per l'arquitecte noucentista Cèsar Martinell Brunet, local que més tard va passar a mans privades
- Industrial Agrícola La Protectora/+ 1909/01/21 [o 1908-12-18?], 1916.../ Pont 5/AHLL LRAA i IRSEA(1917)
- Fomento Agrícola / + 1916/01/17.../ IRSEA (1917)

AMPAs

- Associació de Pares d'Alumnes del Col·legi Públic Sant Miquel / + 1981/12/19- 2000.../ GCDJ, 461 i Web Ajuntament de Miralcamp, 2000.

Entitats, grups catòlics

- Confraria de la Doctrina Cristiana /...1918 .../ ADS, Confraria Doctr.Crist.

Entitats de gent gran

- Llar del Jubilat Miralcamp / + 1990/09/07- 2000.../ GCDJ, 1281 i Web Ajuntament de Miralcamp

Entitats culturals. Ateneus

- Grup Joventut Eterna / + 1987/07/30-2000.../ GCDJ, 977, i Web Ajuntament de Miralcamp
- Aproco, Associació Promotora Cultural Coves / + 1999/08/11.../ GCDJ, 2462
- Blaus Brothers / + 1995/01/19.../ GCDJ, 1823

Esbarjo

- La Verbena/ esbarjo/ +1906-03-27.../ carrer Font 6/ consta el 13-04-1910 ref. regl. i 8-2-1927 una altra reforma del reglament/ AHLL LRAA
- Mutualidad La Unión del Centro /Recreativa /+1918-07-30.../ 31-I-1919, reforma del regl./ St. Miquel 2/ AHLL LRAA
- Alegria, La/ +1931-09-15.../ Font, 18/ AHLL LRAA

Agrupacions sardanistes

- Agrupació Sardanista Punteig del Miralcamp / + 1999/08/05-2000.../ GCDJ, 2459 i Web Ajuntament de Miralcamp

Música, cant coral

- Grupo Coral Miralcamp / c. Font 6 / Afiliada a la Federació de Corals de Clavé / 1941-1956 1964.... .../ AHLL, GCA/ Deu ser :
- Coral Miranda d'Urgell/ Societat Coral, adherida als Cors de Clavé / +1954/09/22.../ AHLL,G.C.A. 13 G / + 1994/10/20-2000.../ GCDJ, 1795, i Web Ajuntament de Miralcamp.

Altres

- La Fraternidad/ +1910-12-10.../ Font 5/ AHLL LRAA
- Junta de Reformas/ "mejora población"/+1906-09-24.../Casa Ajuntament/ baixa 6-06-1922, ofici alcalde/AHLL LRAA

¹³ADS esmenta la "Agrícola ", Relació d'Estatuts, però no sabem a quina de les entitats amb aquest apel·latiu es refereix. Per la seva banda l'Enciclopèdia Catalana (s.d.) parla de la "Cooperativa del Camp, fundada l'any 1945 i on s'hi poden trobar una gran varietat de productes autòctons (vins, vinagre, ametlles, oli, etc.) alguns, amb denominació d'origen".

el Palau d'Anglesola

Amb 1432 habitants el 1930 i 1607 el 1990, havia passat a 2185 el 2012. Vila agrícola i ramadera que ha desenvolupat un polígon industrial. Important cooperativa agrícola amb gairebé 300 socis en arrencar el segle XXI. Històricament, fou lloc d'un antic assentament agropecuari àrab, conquerit pels comtes de Barcelona a la segona meitat del segle XI, i que al segle XIV fou annexat a la vegueria de Tàrraga. El castell va ser reformat al segle XVII. Un aspecte modern interessant, pel que fa a la sociabilitat de Ponent és la iniciativa cultural popular de la Passió, de la qual hi ha un antecedent durant la República (1933) en el grup de teatre del futur arquebisbe de Tarragona, mossèn Josep Pont i Gol.

"De l'any 1951 al 1971 la representació de la Passió del Palau d'Anglesola es va situar al nivell de las que es feien en altres poblacions del país, que encara avui perduren. Les funcions es recuperarien l'any 1980, durant tota la dècada, fins que la Passió del Palau deixaria de representar-se definitivament. Segons va explicar Joan Serradell, president del Col·lectiu, tot i els anys d'innactivitat, es disposava d'un romanent de diners i es van plantejar diferents opcions per donar sortida als mateixos, tot creant quelcom que deixés constància a les noves generacions del poble del que havia estat La Passió.(...). L'any 1948, es comença a gestar al representació de La Passió en català. Es farà el 1951, a partir de l'Auto Sacramental de Fra Antoni de Sant Jeroni "Mort de Nostre Senyor Jesucrist". Dos anys més tard, el 1953, s'estrena una versió nova, també en català, escrita expressament per mossèn Serra i Janer, titulada "Iesus Christus" que arribaria a comptar amb 43 actes. El text anava acompanyat de la música, també creada per l'ocasió, de mossèn Armengou. L'èxit de les representacions atreu públic d'arreu, amb un important nombre d'espectadors de l'Aragó. Això fa que, el 1960, es passi a representar en castellà a partir d'un text de José María Portugués. Aquest canvi va generar discrepàncies fins al punt que mossèn Armengou es va negar a que la seva música acompanyés la nova versió. La direcció escènica anava a càrrec de J.A. Rossell, mentre que els decorats eren obra de Francesc Pou i Vila, escenògraf del Liceu de Barcelona. Les funcions s'acabarien el 1971. Les representacions es van començar a fer a Cal Sori, l'espai que esdevindria el Teatre Victòria, on van continuar fent-se l'any 1980 quan un grup de joves del poble, després d'haver representat "Jesucrist Superstar", va decidir recuperar La Passió. L'estat de conservació del Victòria va portar la representació de La Passió, a meitat dels vuitanta, als carrers del poble i a un magatzem, on va tenir lloc l'última funció, el 1990.¹⁴

Economia social: cooperativisme agrari

· "Sindicat Agrícola i Caixa Rural"/ Cooperativa del Camp / Sant Roc, Agrària Sant Roc de Palau d'Anglesola, SCCL/+1919-1928...2016.../ Edifici de l'arquitecte Cèsar Martinell i Brunet, projectat el 1919/ Carrer Urgell / "Edifici construït entre 1928 i 1930 projectat per Cèsar Martinell. Consta de tres naus paral·leles i una altra de transversal. Està fet amb paret de tàpia i maó vist. A la base de les obertures hi destaca l'acabat de ceràmica d'un intens blau marí. Modernament ha estat ampliat". Font: <http://www.poblesdecatalunya.cat/> element.php?e=4131/<http://www.coopsantroc.cat/nosotros>: "Ja des de bon començament, la majoria de pagesos de la localitat se'n fan socis i cada any la collita es ven en subhasta al millor postor. Durant la Guerra Civil, continua en funcionament, tot i que la Generalitat obliga per decret tots el pagesos del poble a adherir-s'hi i a portar-hi la verema. No és fins a mitjans dels anys seixanta quan l'activitat de la cooperativa canvia: el vi deixa d'ocupar un lloc en l'economia del territori i s'arrenquen els ceps per plantar primer remolatxa i posteriorment ceba, que són uns cultius molt més rendibles gràcies a la construcció del Canal d'Urgell".

Socors mutus, mutualisme escolar

· Mutualidad Escolar/+1919-03-03.../Escola de Nens/ AHLL LRAA
· Mutualidad La Santa Creu/+1919-03-10.../ Escola de Nenes/ AHLL LRAA
· Hermandad San Juan Bautista/+1926-02-08.../Estalvi/ AHLL LRAA

Centres polítics

· Nucli carlista /...1910/01/19.../ C. Mir (1985):391,nota
· Republicanos /...1917/04 .../ C. Mir (1985):391,nota

Esports

· FC Angularia de Palau d'Anglesola/1922.../Torrebadella,2012
· FC Palau d'Anglesola//Torrebadella,2012
· Football Club Palau/+1929-10-14.../AHLL LRAA

Propietaris

· Associació Local de Propietaris Agrícoles Sant Blai / + 1994/03/01.../ GCDJ, 1713

AMPAs

· Associació de Pares d'Alumnes del Col·legi Públic Arnau Berenguer / + 1981/04/13.../ GCDJ, 426

Entitats, grups catòlics

· Confraria de la Doctrina Cristiana /...1918 .../ ADS, Confraria Doctr.Crist.

¹⁴ Vilaweb, 5-5-2005

Casinos, centres d'esbarjo

- La Unión de/+1932-04-16.../ societat de ball/AHLL LRAA
- Joventut/+1931-08-24.../Isidre Miró/ AHLL LRAA: Juventud / "No consta que compliera los requisitos del decreto de 1941" / + 1940/06/15... / Libro Registro Asoc. 1963/AHL , 69

Entitats culturals. Ateneus

- Centre Cultural i Recreatiu L'Esbarjo / + 1983/03/11... / GCDJ, 523
- Grup Tots Som de Casa / + 1992/11/16... / GCDJ, 1555

Grups teatrals

- Grup de Teatre Els Pastorets / + 1999/03/04.../ GCDJ, 2367
- Col·lectiu de la Passió del Palau d'Anglesola / + 1985/05/17-2005... / GCDJ, 730/ Vilaweb, 5-5-2005

Poal, el

Localitat agrícola propera a Bellvís, d'on es va desagregar el 1922, a la vall del riu Corb, a 7 Km al nord de Mollerussa, amb 659 habitants el 1930 i 815 el 1970, però només 613 el 2000... Hi va néixer el 1666 Antoni Desvalls i de Vergós, important militar austriancista comandant dels Sometents en la defensa de Barcelona el 1714, posteriorment, ell i son germà exiliats a Viena.

El municipi ha disposat d'una magnífica oportunitat associatiu/ cultural [poc més de 60 habitants per associació!].

A més cal pensar, pel que fa a la població, la possibilitat de l'ús dels recursos associatius de la capital comarcal, ben pròxima. Hom pot observar que ben poques de les entitats de la segona dècada del nostre segle existien abans. Prou significatives dels nous temps són les entitats de gent gran i de dones: entre les dues ja suposaven el 2016 un terç de la població!

Esports

- Foot Ball Club de/+1925-10-15.../ c. Major 28/ AHLL LRAA
- Foot Ball Club de Poal/+1929-10-07.../ c. Independència, 7/ AHLL LRAA
- CD Poal /1929.../Torrebadella, 2012
- Club Esportiu Pla d'Urgell (CEPU)/...2016.../ amb equips Benjamí, Infantil, Aleví i Juvenil, amb jugadors de Mollerussa, Miralcamp, Sidamon, Bell-lloc, Bellvís, Golmés, El Palau i El Poal / Web municipal de 2016
- Club de Bitlles el Poal /...2016.../ "passant de la quarantena de socis i una vintena de federats, jugadors de cap de setmana..." / Web municipal de 2016

Cacera

- Associació de Caçadors/ ..2016.../ Web Municipal 2016

Centres polítics

- Nucli carlista /...1910/01/19.../ C. Mir (1985):391,nota
- Centre Republicà Català de/+1932/10/03.../ Plaça Felip Rodès/ AHLL LRAA

Germandats, mutualitats

- Hermandad Nuestra Señora del Carmen/+1927/03/26.../ Plaça Major/AHLL LRAA
- Mare de Déu del Roser/+1935/02/25.../ Camí Tàrrega/ AHLL LRAA
- Mutua Escolar Nuestra Señora de la Asunción/+1917-04-13.../ Esc. de nens/ AHLL LRAA/ Poal. Bellvís

Unions professionals

- Associació de Treballadores Familiars del Pla d'Urgell / + 1993/07/27 .../ GCDJ, 1655

AMPAs

- Associació de Pares d'Alumnes del Col·legi Públic El Roser (El Poal) /Associació de Mares i Pares d'alumnes(AMPA) / + 1980/09/09-2016... / GCDJ, 379 /escola pública de 35 alumnes, c. 2016

Gent gran

- Associació de Gent Gran El Tossal del Poal / ...2016.../ amb 115 persones afiliades [*"durant l'any organitzem sortides, tallers, xerrades i col·laborem en les festes del poble. El dia de l'associació de gent gran el celebrem el dia 1 de maig i fem un dinar de germanor i ball"*] /Web Municipal 2016

Associació de Dones

- Associació de Dones del l Poal "Sarcènit" /...2016.../ amb més d'un centenar de sòcies, organitzadora de *"moltes activitats durant l'any: Gimnàstica, loga, manualitats, sortides, xerrades i l'associació és molt participativa en les activitats i festes que s'organitzen al poble"* / Web Municipal 2016

Casinos, centres d'esbarjo

- La Violeta/ +1933/06/26.../ esbarjo/ c. Independència 7/ AHLL LRAA
- Casal Poalenc/ +1933/08/24.../ esbarjo / carrer de Tàrrega/ AHLL LRAA
- La Flor del Día/ +1933/01/21.../ c. Independència 7/ AHLL LRAA
- Casino Poalense/ +1940/07/03...; 1967/02/21.../ Camí de Tàrrega, s.n./ Avgda Caudillo, 2 (1952) Josep Farré Reñé (1950); Ramón Macià Oromí (1952,1953); Ramón Reñé Ginestà (1962). El 1967/02/21 es degué tornar a inscriure Libro Registro Asoc. 1963/AHL GCDJ, 70

L'expressió associativa de la societat civil de la comarca del Pla d'Urgell, de finals del segle XIX al segle XXI (segona part)

L'edifici del Casal, al Poal, data de la II República. J.G.M., març 2018. https://www.lleida.com/noticia_canal/el-poal-consultara-als-veins-el-futur-del-casal

Folklore

- Grup de Cercavila Barrets Pikats del Poal / + 1993/07/27.../ GCDJ, 1660

Teatre

- Grup de Teatre del Poal "Mai Hi Som Tots" / ...2016.../ amb dotze components abocats a muntar "*vodevils quimèrics (obres còmiques)*" / Web Municipal 2016

Protecció de persones, animals o plantes. Ecologisme

- Agrupació de Defensa Vegetal del Poal / + 1988/03/10-2016.../ GCDJ, 1029 /Web Municipal 2016

Altres

- Associació contra El Càncer/...2016.../ Web Municipal 2016/ "*d'activitat benèfica puntual*"

Sidamon

Sidamon es troba a ponent de la comarca del Pla d'Urgell. Pel que sembla, Ramon Berenguer II i Berenguer Ramon II la van donar, juntament amb Anglesola i Torregrossa, a Berenguer Gombau de la Casa d'Anglesola. Acabada la guerra dels Segadors es va despoblar. A finals del segle XVIII el famós Francisco de Zamora, 1787, certifica que el lloc te moltes oliveres¹⁵. En l'ocupació francesa consta que de Sidamon (1810) partiren 500 quintars de farratges en concepte de contribució. Naturalment, el Canal d'Urgell, suposà per a la localitat un punt i apart pel que fa a perspectives econòmiques. Tenia 455 habitants el

1930 i 688 el 2006. Al recompte que segueix veiem que hi havia hagut a la localitat un nucli carlí a principis del segle XX. Una minoria de la població va votar una opció d'extrema dreta xenòfoba un segle més tard¹⁶.

Sindicalisme

- Sociedad Obrera Agrícola/+1923-07-12.../ Balsa 11/AHLL LRAA

Socors mutus

- Germandat de Sant Bartomeu de Sidamon/ Montepío San Bartolomé/+1905-01-18.../21/07/1911... 2016.../ ref. regl.1911/ AHLL LRAA/ Web municipal 2016
- Grupo Social de Previsión de Sidamon/ +1917-02-03.../ AHLL LRAA

Mutualitats escolars

- Mutualidad Escolar Las Santas Religiosas/ +1921-11-04.../ Escola de Nenes/ AHLL LRAA
- Mutualidad Escolar España/ +1924-10-10.../ Escola Nacional/ AHLL LRAA

Centres polítics

- [Grup carlí] /...1910/01/19.../ C. Mir (1985): 391, nota
- Joventut Republicana Esquerra Catalana/ +1933-09-25.../ c. Balsa/ AHLL LRAA

Associacions de dones

- Associació Dones de Sidamon / + 1999/11/10 - 2016.../ Web municipal 2016/ GCDJ, 2500

AMPAs

- Associació de Pares d'Alumnes del Col·legi E.I. Primària El Timó / Associació de Mares i Pares del Col·legi Públic/ + 1984/06/29.. 2016.../ GCDJ, 632 i Web municipal 2016

Entitats culturals. Ateneus

- Associació Cultural de Sidamon/ +1992/11/16-2016.../ Web: <http://www.actiweb.es/aculturalsidamon/> GCDJ, 1556

Esbarjo

- La Flor de la Unión/+1932-01-19.../AHLL LRAA

Entitats, grups catòlics

- Arxiconfraria del Sagrat Cor de Maria [Sidamon(Sant Bartomeu)]/ + 1945/10/10.../ ADS, "Confraries"

¹⁵ Francisco de Zamora, Barcelona, 1973; Salvador Llobet, 1970,1989, vegeu bibliografia final.

¹⁶ A les eleccions locals de 2011, un 73,5 de la població (6 regidors) votaren a Convergència i Unió i un 19,8 % triaren un representant de la ultradretana Plataforma per Catalunya (PxC) - 1 regidor.

Centre d'iniciativa social

- ASPROS - Centre La Coma/... 2016.../ Web municipal 2016: *"realitza activitats relacionades amb la jardineria, manipulats, serralleria, fusteria i alumini"*.

Animació comunitària

- Comissió de Festes de Sidamon/+2006/01/19- 2016.../ Web municipal 2016/ amb l'objectiu d'organitzar activitats recreatives i de lleures per la vila, *"recuperar i fomentar les festes tradicionals, fomentar i/o col·laborar en les festes tradicionals de Catalunya com la Diada Nacional, organitzar festes per a la mainada, com la festa de Reis (... organitzar i/o col·laborar en les activitats relacionades amb el món de la cultura com: teatre, exposicions de tot tipus, cursos formatius, balls de Festa Major, cercaviles, correfocs, potenciar esports minoritaris (bicicletades, caminades, etc...) activitats ecològiques..."*

Organitzacions de joves

- Associació per a la Joventut de Sidamon/...2016.../ Web municipal 2016

Gent gran

- Associació de Jubilats i Pensionistes de Sidamon /...2016.../ Web municipal 2016

Cacera

- Associació Caçadors de Sidamon /...2016.../ Web municipal 2016

Penyes esportives

- Penya Blaugrana de Sidamon /...2016.../ Web municipal 2016

Torregrossa

A 16 Km. de Lleida i situada a la plana regada pel Canal d'Urgell, limita amb Miralcamp, Mollerussa, Fondarella i Sidamon, Els Alamús i Bell-lloc d'Urgell, Lleida, Artesa de Lleida, Puig-verd de Lleida, Juneda i Puig-gros. Amb arrels romanes i de l'època islàmica, el repoblament cristià va provocar disputes entre la casa de Cervera i els templers (1169-1178). Agregat de la vila és el poblet de Margalef. Torregrossa tenia 1355 habitants el 1857, però amb el Canal d'Urgell la població augmentà, de manera que l'any 1935 la vila assolí els 2548 habitants.

Disposava aleshores de 4 cafès, 4 tavernes, 3 cines i 3 teatres [AGE (Bailly...),1935,III]. Demografia més aviat descendent darrerament, amb 2251 habitants el 2010. La web local (2016) assenyalava 27 associacions, la qual cosa indicaria una excel·lent ràtio habitant/associació. La vitalitat de l'associacionisme esportiu és a destacar al segle XXI, amb uns equipaments

a to, com una zona poliesportiva de 60.000 m² aproximadament, unes piscines Municipals, una pista poliesportiva d'usos múltiples, camp de bitlles i de petanca... De la vila n'han sortit personatges com Josep i Miquel Badia Capell (nats el 1903 i 1906, respectivament). Fills de família pagesa, a Barcelona formaren part d'*Estat Català*. Miquel adherí a *Bandera Negra*, organització responsable el 1925 del fallit "Complot del Garraf" contra el tren on viatjava el rei Alfons XIII. Amb la Generalitat republicana Miquel se significà pel seu paper en la repressió de l'anarquisme. Després de la victòria del Front Popular el febrer de 1936, tornà a Catalunya, però el 28 d'abril de 1936 fou assassinat al barceloní carrer de Muntaner per pistolers de la FAI, juntament amb el seu germà Josep. Sense sortir del terreny de la política d'ofici, també és filla de Torregrossa Marta Vilalta i Torres (Torregrossa, 1984), dirigent d'ERC, partit on començà de militar el 2004, havent estat entre 2007 i 2009 cap de premsa de la federació regional lleidatana de ERC. Des de petita va practicar patinatge sobre rodes de competició al Club Esportiu Patí Torregrossa.

Esport, excursionisme

- Torregrossa F.C./+1922-12-11.../Sant Roc 37/AHLL LRAA
- FC Torregrossa /1924/Torreadella,2012
- Associació de Clubs de Bitlles Tradicionals Lleidatanes per Lleure / + 1997/07/11... 2016.../ GCDJ, 2144/...2016.../ web municipal 2016
- Club de Futbol /...2016.../ web municipal 2016
- Escola Esportiva/...2016.../ web municipal 2016
- Club de Bàsquet/...2016.../ web municipal 2016
- Club de Futbol Sala/...2016.../ web municipal 2016
- Club Esportiu Patí Torregrossa /...2016.../ web municipal 2016
- Petanca/...2016.../ web municipal 2016
- Tennis taula/...2016.../ web municipal 2016

Penyes esportives

- Penya Barcelonista Som i Serem / + 1970/09/02.../ GCDJ, 110

Cacera

- Societat de Caçadors/...2016.../ web municipal

Associacions de veïns

- Associació de Veïns l'Eina / + 1980/03/24.../ GCDJ, 362

Organitzacions agrícoles i d'economia social

- Fomento Agrícola / Sindicat [Foment] Agrícola – amb premsa d'oli/ +1914/06/12/...1916...1919... 1935...1977...2016.../ IRSEA (1917) i AGE (Bailly...),1935,III / Cooperativa Les Planes/ Segons la web municipal, 2016: *"l'edifici fou bastit en*

1919-1920, segons plans de Cesar Martinell), l'any 1977 fou ampliada a La Partida Les Planes, té 253 socis i comercialitza la majoria dels productes agraris, té uns frigorífics de 3,5 milions de Kgrs. de capacitat". A una web institucional, la cooperativa es presenta així:

"L'any 1914 es constitueix el Sindicato Fomento Agrícola amb l'objectiu de produir i comercialitzar l'oli d'oliva. Degut a les gelades i la mort del arbres els cultius passen a cereals i farratges. L'any 1980 la cooperativa s'anomena Foment Agrícola les Planes S.C.C.L. i es comença el cultiu de fruites, fent càmeres i instal·lacions. L'any 1987 es reconeguda com a Organització de Productors. Actualment te com objectiu social la manipulació conservació i comercialització en comú de la producció del seu associats. Amb 350 socis i una superfície productiva de 285 Ha. Actualment compta amb 600 socis que produeixen al voltant d'11.000 tones de fruita, poma, pera, préssec, nectarina i paraguaians. Aquesta producció hi afegeix 4.500 tones de cereal, panís i blat, i continua elaborant 25.000 litres d'oli de la varietat arbequina". www.falesplanes.org/ 16 oct 2014

- Unió Agrària, Sindicat de Camperols / + 1933/04/29.../ 181 afiliats el 1934 / BOGC,n.212(1934)
- Asociación de Agricultores de /+1933-02-25.../ R. Cánovas 39/ AHLL LRA

Instal·lacions de la Cooperativa les Planes/ Sindicat Foment Agrícola, centenària. Fotografia de 2014. <https://www.territoris.cat/articulo/comarca/cooperativa-agricola-torregrossa-celebra-centenari/20141016193528014293.html>

Mutualisme escolar

- Mutua Escolar "Riqueza Infantil"/+1919-12-07.../ escola de nenes/ AHLL LRAA
- Mutua Escolar "El PorvenirTorregrosense"/+1920-07-10.../ escola de nens/ AHLL LRAA

Promoció d'escoles?

- Mutua Escolar "Torres Bages"/+1933-10-02.../ carrer Ferrer i Guàrdia 1/ AHLL LRAA/ potser a relacionar amb:

Congregacions religioses

- Col·legi Germanes Franciscanes / 1935 ... 1960.../ AGE (Bailly...),1935, III

Centres polítics

- Joventut Republicana/ Juventud Republicana/+1902-11-24...1931-05-02...1935.../Plaça Major 11/AHLL LRAA/ Sant Roc y Gros/AHLL LRAA/ AGE (Bailly...),1935, III
- Unión Monárquica/+1923-12-04.../San Roque 37 1r/ AHLL LRAA
- Casal Català Republicà de/1931-08-12.../ President F. Macià/ AHLL LRAA: Casal Català Republicà/ té teatre i cine /...1935 .../ AGE (Bailly...),1935,III
- Bloque Obrero Campesino/ 1931-10-14.../San Roque 37 1-1/AHLL LRAA: Bloc Obrer i Camperol /...1935 .../ AGE(Bailly...),1935,III
- Agrupación Regionalista de/ +1933-09-04.../ carrer Ferrer i Guàrdia 8/ AHLL LRAA

Sindicalisme obrer

- Centro Instructivo Obrero de/ +1922-01-10.../Sant Roc 32 1a /AHLL LRAA
- Sindicat de Treballadors/ Sindicato de Trabajadores de /+1931-11-09...1935.../ carrer Prat de la Riba/ AHLL LRAA i AGE(Bailly...),1935,III
- Unión Autónoma de Trabajadores/ +1933-01-24.../ Sant Roc 37/ AHLL LRAA

Entitats de dones

- Vídues de Torregrossa / + 1990/09/21.../ GCDJ, 1290
- Associació de Dones Busca Temps, de Torregrossa / + 1990/09/25.../ GCDJ, 1297
- Associació Cultural i Artesana de Dones Didal d'Or / + 1997/03/14.../ GCDJ, 2113

AMPAs

- Associació de Pares d'Alumnes del Col·legi Públic / + 1978/09/07.../ GCDJ, 268
- Associació de Pares d'Alumnes de la Guarderia Municipal L'Estel / + 1988/11/09.../ GCDJ, 1098

Associacions de joves

- Associació Juvenil El Trill de Torregrossa / + 1992/01/21.../ GCDJ, 10

Casinos, centres d'esbarjo

- Sociedad Recreativa "La Cascada"/+1920-10-06.../Sant Roc 37/AHLL LRAA/ vegeu:

- LA Violeta/+1928-03-15.../ Sant Roc 37/ AHLL LRAA
- Novelti (sic) /...1935 .../ AGE(Bailly...),1935,III / 1
- "Casal de Torregrossa" /Casal Cultural de Torregrossa (1991)/ + 1941/12/11- 1962/1964... 1991.../ Libro Registro Asoc. 1963/AHL AHL GCA 5 G,Correspond./GCDJ, 87 Directius: Juan Blanch Escayola (1941?); Jaime Corcó Badia (1950); Ramón Mateos; Pres.: José Alsoma Vidal (1963)/ nou reglament de 1950,setembre. Segons l'inventari del GCDJ degué re-inscriure's el 1 4 1967

Entitats de gent gran

- Llar del Jubilat de Torregrossa / + 1983/05/02 ... / GCDJ, 530

Entitats sardanistes

- Agrupació Sardanista de Torregrossa / + 1995/11/17 ... / GCDJ, 1940. Abans, segons la web municipal (2016) , hi havia " en els anys 1960-70 una agrupació Sardanista que tenia tres colles, Bons Minyons i Torregrossina, l' any 1973 en passar la Flama de la Sardana de Catalunya per la nostra població s'inagurà un monument a la Sardana, de ferro forjat (obra de C.Teruel)". <http://www.xtec.cat/~jartigue/Torregrossa/projecte/sardanis.htm> és més concret: el fuster d'ofici Teodor Gomà, el 1960, va ensenyar sardana al Col·legi Nostra Sra. del Carme de les Germanes Franciscanes.:

"D'aquella experiència va sorgir un grup nombrós de sardanistes. Primer, la colla "Torregrossina" i l'any 1961 la colla infantil "Bons Minyons". L'any 1962 es va fer a Torregrossa el primer Concurs de Sardanes, i fins l'any 1971 aquestes colles van participar en nombrosos concursos (...).Van ser aquests uns anys de molta activitat: cursets de sardanes, concerts, concursos de redacció, de fotografia, sessions de ball, excursions. (...). Va ser l'any 1977 quan es va dissoldre l'Agrupació Sardanista. Fins aleshores 210 joves de Torregrossa van pertànyer a les dues colles abans esmentades. L'agrupació renaix l'any 1995. Un grup d'antics sardanistes, aprofitant el 35 aniversari de la fundació de l'Agrupació, la volen revitalitzar: organitzen una junta provisional i els actes de commemoració del 35 aniversari i 1er Aplec de la Sardana simultàniament. Arran d'aquests actes es legalitza l'Agrupació i s'elegeix una nova junta. L'agost del 1.996 s'organitza el segon Aplec, i el tercer l'any 1997.També durant aquest any es participa en l'activitat d'aprenentatge de la sardana del Pla Saltem i Ballem. Es participa en l'acte de Cloenda de les Borges Blanques. L'any 1998, fruit d'un nou curs del Pla Saltem i Ballem, es forma denou la colla Torregrossina, integrada aquesta vegada pels més menuts de l'Agrupació, que vàrem participar en l'acte de Cloenda a Alcarràs el mes d'abril".

Cultura, mitjans de comunicació

- Associació Cultural Col·lectiu HI FI de Torregrossa / + 1997/12/31... / GCDJ, 2212

Grups teatrals

- Companyia de Teatre Així Com Cal / + 1998/09/10 ... / GCDJ, 2310

Música, cant coral

- Joventut Coral /...1935 .../ AGE (Bailly...),1935, III
- Societat Coral Rossinyols d'Urgell / Afiliada a la "Federació de Corals de Clavé" / +1929 ...1956 .../ AHLL;GCA 1941 1964...1991/05/24-2016 .../ .../ Joventut Coral Els Rossinyols d'Urgell / GCDJ, 1389/ Web municipal
- Associació Cultural Banda de Cornetes i Tambors de Torregrossa / + 1996/01/22 ... / GCDJ, 1966

El monument a la sardana de Torregrossa de ferro forjat, obra de C.Teruel.1973, és un exponent de la vitalitat del moviment sardanista al Pla d'Urgell als anys seixanta i setanta. Font: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Monument_a_la_Sardana,_Torregrossa.JPG